

uzoru, što uostalom Sevin ističe (str. 162, sl. 67) prema Stefanovoj publikaciji iz 1925 o kovnici novca u Sirmiumu; kod nas je već Brunšmid ukazao (Bulićev zbornik, 1924, str. 671 i d.) na taj zanimljiv numizmatički materijal, iako je to Sevin previdio. — Sve u svemu je Sevinova knjiga korisna za poznavanje historije Gepida, premda arheološka dokumentacija u njoj nije uvijek pouzdana i mjestimično pokazuje nedostatke, što smo ovdje barem u nekoliko primjera ukratko morali iznijeti.

Zdenko Vinski

F. BRAUDEL - R. ROMANO, NAVIRES ET MARCHANDISES à L'ENTRÉE DU PORT DE LIVOURNE (1547—1611), PARIS, ARMAND COLIN, 1951, p. 125

Teško je dati pravu karakteristiku knjige o kojoj je reč. To nije ni monografija ni zbirka građe, kako smo to navikli da vidimo. U osnovici joj leže one knjige bivšeg arhiva Medičija, u kojima su beleženi brodovi i roba koji su u luku Livorna ulazili u vremenu od 1547 do 1611. Delimično komentar i obrada, delimično objavljivanje građe u polupreradenom obliku tabelâ pretstavlja sadržinu dela koje se prikazuje. Braudel u mnogo čemu ima pravo: privredna historija XVI veka tek treba da se piše. Hiljade važnih dokumenata ostaju van upotrebe, jer su vrlo brojni, razbacani na sto strana, neobjavljeni i s tehničkim teškoćama interpretacije. Era obimnih kolekcija izvora koje je na Zapadu dao XIX vek besumnje je prošla. Kako se radilo o dokumentima za diplomatsko-političke odnose, građa o svim ostalim domenima ljudske delatnosti kao da ne bi imala sudbinu da bude obelodanjena. Srećom, ekonomska dokumentacija ima tu prednost da može da bude »kondenzovana« u grafikone i tabele. Publikacijom o kojoj je reč, B. je hteo da pokaže kako treba da izgleda jedno savremenije objavljivanje materijala za privrednu povest, gde se dugim poslom raščišćavanja i sa statistikama izdavača dobijaju poluobrađeni zaključci, što B. smatra jednim vidom kolektivnog rada u nauci našeg vremena.

Posle pristupa i predgovora (str. 7—12), u kojima se u širokim potezima govori o zadacima discipline kojom se pisci bave i o onom što oni smatraju da bi trebalo uraditi, dolazi prvi deo studije »Tumačenja i pretpostavke«, koji se dalje deli u tri poglavlja. Prvo — »Politika i konjunktura« (15—29) daje u opštim crtama »tradicionalne historije« povest Livorna i susedne Pize, luke čiju funkciju Livorno nasleđuje od druge trećine XVI stoleća. U rađanju Livorna kao značajne luke učestvuju ekonomika (Toskane, Italije, Sredozemlja, čak i Evrope) i politika »koja je učinila mnogo ako ne sve«. Osnovna činjenica u razvitku Livorna bila je da je ono od sredine XVI v. jedina luka Toskane i uz to luka za žito. Mudrost Medičija sastoji se u tom da oni nisu smetali nego pomagali i realizovali ove osnovne prednosti Livorna. U pogl. »Geografija trgovine« (str. 31—63) promet livornske luke posmatra se u tri manja perioda (1547—68, 1573—93, 1594—1611), već prema mogućnostima koju daju izvori (ne samo portate, nego i serije mletačkog, đenovljanskog i dubrovačkog arhiva). Ovaj deo predstavlja najkorisnije stranice knjige, tim pre što je pregledan, te se svakom trgovinskom pravcu posvećuje posebni odeljak (Sardinija i Sicilija, Aleksandrija, Ponent, lokalna trgovina, Genova i Marseille, Levant, Severna Afrika, ibernski svet; spuštanje Nordijaca; nepromenljivost i promene). U mikroskopskom okviru tražilo se zakonitosti makroskopa u vreme o kome se radi. Pisci vode intenzivnu pažnju o odnosu raznih proizvodnih središta i nacionalnosti i o prometu razne robe

prema Livornu. O Dubrovčanima se uvek pažljivo izražavaju kao o pomorcima velikih brodova i utovara. Prati se porast trgovinske snage Marseilla, teren delatnosti Genove, vrlo plodna povezivačka delatnost Jevreja. Spuštanje Nordijaca, Engleza (od 1573), Nizozemaca i Hanzeata (od 1590/1), u vezi sa prodiranjem pšenice iz Srednje Evrope u Sredozemlje, pisci su prikazali u punom značaju. Iz pojedinih fragmenata o robi iz Rusije, Amerike i Indije autori nastoje da podvuku relativnu povezanost sveta u XVI veku. Od artikala, obraćaju posebnu pažnju pšenici. Na početku XVII st. razvoj beleži velike kvantitativne promene, dok su kvalitativne tek na pomolu. Treće poglavlje prvog dela knjige (str. 65—75) posvećeno je nekolikim pitanjima, na koja samo ukazuje, sa željom da im se ne dade rešenje, ili bar ne odmah.

»Grafikoni i tabele« pretstavljaju drugi deo knjige. Posle pristupnih beležaka (str. 79—87), gde pisci govore o statističkoj vrednosti dokumenata, daju opaske u vezi s tabelama i donose količine robe u tranzitu, dolaze »opšte beleške za čitanje grafikona«. Grafikona ima 11 a tabela 22, na lepoj tehničkoj visini. Ispalo je, međutim, kao da su ovo samo prilozii, ilustrativan materijal prethodnog, a ne osnovno u knjizi.

Pisci su ovim delom pokazali i sve dobre i sve loše osobine savremene građanske historiografije na Zapadu. Opšta povezanost svih područja i svih domena aktivnosti oseća se svuda. Delovanje ličnosti i sve ostalo stavlja se u okvir »prilika«, iz kojih je historiska nužnost realna zakonitost. Po ovakvim tonovima, ovo delo stvarno više i ne spada u građansku historiografiju, onakvu kakvu je inače znamo. Ali, ima i eklektičkog postavljanja pod istu kapu stvari koje jedna drugu uslovljavaju, kao što je i suviše slobodno rukovanje vremenskim elementom, tako da se ponekad linija razvoja, o kome se inače misli, dovodi u pitanje. Pisci su arhivski — znači upravo onoliko, koliko im je trebalo — uspeali da načine simpatičnu knjigu sui generis, bez zatrpavanja činjenicama, do čega ipak uvek dolazi kada se sistematski sve važnije pregleda, i bez praznine koju kod čoveka stvara osećanje da je sve moguće iscrpeno i iskorišćeno. Za stvarne sinteze nije bilo investicija ni u rukama dobrog sintetičara B., autora izvanredne sinteze »La Méditerranée et la Monde méditerranée à l'époque de Philippe II« (195). Da su pisci bolje upoznali, naprimer, građu Dubrovačkog arhiva, morali bi zaključiti da je lučki značaj Livorna pre 1547 bio mnogo veći nego što oni misle, te ne bi ispalo da precenjaju ulogu politike u razvoju Livorna kao luke. Pisci su, otuda, bolje pristupali stvarnosti nego što su je rešavali, iako su se trudili da kompoziciju dela dosledno izvode prema nacrtima u uvodnim pasusima većih sastavnih celina. B. je na mahove ubacio i po koju iskru ličnog uverenja koja ga prikazuju kao liberalnog čoveka koji se predaje razvoju stvari.

Ma kako da je delo fragmentarnog karaktera, ono će lepo unaprediti proučavanje Sredozemlja u XVI st., čemu će veliki doprinos, veći nego što se obično misli, dati ispitani materijal dubrovačkog arhiva.

B. Hrabak

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA IX.

1956.

BROJ 1—4

NAKLADA »ŠKOLSKA KNJIGA« / ZAGREB

Redakcioni odbor:

OLEG MANDIĆ
JAKŠA RAVLIĆ
BERNARD STULLI
JAROSLAV ŠIDAK

Glavni i odgovorni urednik:

JAROSLAV ŠIDAK

IZDAJE
POVIJESNO DRUŠTVO HRVATSKE
ZAGREB